

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران کرمان

حوزه علمیه الزهرا سلام الله علیها رمشک

عنوان

همسر خوب (زن) از دیدگاه آیات و روایات

پژوهشگر

پروین احمدی نیا

استاد ارزیاب

حجت الاسلام و المسلمین محمد زاهدی

سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳

چکیده

زنان به عنوان رکن اصلی در خانواده به راحتی می‌توانند فضائل اخلاقی، اقتصادی، عاطفی و فراغتی همسر خود را رشد دهد، زن با رعایت رفتار، کردار و اخلاق نیکی که در اسلام با توجه به آیات و روایات آمده است می‌تواند کانون گرم خانواده را به آرامش و امنیت برساند. هدف از تدوین این مقاله که به روش توصیفی - تحلیلی و با ابزار کتابخانه‌ای تدوین شده است شناخت همسر خوب (زن) از دیدگاه آیات و روایات است. نتایج حاکی از آن است رفتارهای عاطفی که زنان با انجام دادن آن می‌توانند اخلاق همسر را رشد دهند شامل خوش زبانی، محبت کردن، دوری از زودرنجی، اظهار عشق و علاقه نسبت به همسر است و رفتارهای اخلاقی مانند رفق و مدارا، تواضع و فرمانبرداری، احترام به شوهر می‌توانند تغییرات رو به رشدی در اخلاقیات شوهر خود به وجود آورند. اعمال زن نیز در رشد اقتصاد خانواده تاثیر بسزایی دارد که همین عامل می‌تواند علاوه بر برطرف شدن مشکلات اقتصادی می‌تواند در اخلاقیات و روحیات همسر نیز کارساز باشد، زن با کارهای هنری، قناعت و دوری از تجمل گرایی باعث رشد اقتصادی خانواده و کمک به همسر می‌شود.

واژگان کلیدی: زن، زن خوب، همسر خوب، آیات و روایات.

مقدمه

خانواده به عنوان کوچکترین و در عین حال بنیادی‌ترین واحد اجتماعی است که رشد و تعالی انسان در این واحد کهن و مهم رقم می‌خورد. خانواده از ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولید مثل، توسعه خواهد یافت. زن نقطه کانونی و محور اصلی این نهاد مقدس محسوب می‌شود. خانواده که یک نهاد طبیعی و اساس وجود بشری است، در دنیای به اصطلاح متمدن امروز سخت دچار تنزل و بحران شده است. در حالی که سکان دار این کشتی متلاطم، وجود پرفروغ و استحکام آفرین زن می‌باشد. بنابراین شناخت نقش زن در تحکیم خانواده اهمیت ویژه‌ای دارد. زنان گذشته از آن که مرکز مهر، مظهر عشق و چشمه سار عطوفت است، به وجود آورنده و اداره کننده خانواده نیز هست، زیرا بدون مرد ممکن است خانواده باشد اما اگر زن از خانواده گرفته شود، مرد از حفظ و استحکام بنیان خانواده عاجز مانده و شیرازه‌ی آن به هم می‌خورد. زنان نقش مهم و اساسی در نهاد خانواده بر عهده دارند، به همین دلیل این مقاله درصدد پاسخگویی بدین پرسش است که همسر خوب (زن) از دیدگاه آیات و روایات چگونه است؟

در مورد پیشینه‌ی موضوع مورد نظر کتب و تحقیقاتی چند به رشته‌ی تحریر در آمده است از جمله:

- در کتاب زن و خانواده از دیدگاه امام خمینی به نویسندگی محمد مکتبی، نویسنده در فصل سوم این کتاب به زن و نقش اساسی آن در خانواده و تربیت اسلامی اشاره کرده است.
- در کتاب زن، آنگونه که باید باشد (زن-خانواده- بحران) به نویسندگی اصغر طاهرزاده، نویسنده به عوامل بحران خانواده و راه‌های برون رفت از آن توسط زن اشاره کرده است.
- در پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رضا حاتمی پور تحت عنوان «ارائه‌ی الگوی اسلامی ایرانی فعالیت اجتماعی حقوقی زنان با رویکرد صیانت از بنیان خانواده»؛ نویسنده به فعالیت اجتماعی زنان اشاره کرده است و حذف کردن زنان را معقول ندانسته است. همچنین به این امر مهم نیز اشاره داشته است که زمانی که به حضور زنان در خانه نیاز بوده است، باید در منزل حاضر باشند.

- مقاله‌ی «نقش مدیریتی زنان در صیانت از خانواده از منظر قرآن و روان شناسی» به نویسندگی زهرا و فاطمه یعقوبیان، زهرا قاسم نژاد؛ این مقاله با توجه به متون قرآنی و روانشناختی به بررسی خانواده و نقش زنان در صیانت از آن پرداخته شده است.
- اعظم خطیبی در مقاله‌ی خود با عنوان «بررسی نگرش زنان نسبت به عوامل موثر بر تحکیم خانواده (پژوهشی در بین کارکنان زن دانشگاه های پیام نور استان همدان»؛ نویسنده در این مقاله به با توجه به پرسشنامه و روش نمونه گیری تصادفی به عوامل اجتماعی ۱۱٪، عاطفی ۲۴٪، اعتقادی ۵٪، سیاسی ۸٪، فرهنگی ۶۴٪ و اقتصادی ۹۴٪ که بر تحکیم خانواده موثر است دست یافته است.
- رقیه بهادر و جلو سلیماتو در مقاله‌ی خود با عنوان نقش زن در استحکام خانواده اسلامی، به عواملی که سبب استحکام خانواده می شود اشاره کرده است، از جمله ایمان به خدا، مدیریت اقتصادی، عفو و گذشت، پرهیز از کینه توزی و...

وجه تمایز مقاله‌ی حاضر با مطالعات پیشین در این است که این مقاله درصدد است تا

امتیاز مقاله حاضر با مطالعات پیشین در این است که این پژوهش به طور اخص به رفتارهای عاطفی و رفتارهای اخلاقی زنان خواهد پرداخت همچنین به اعمال زن نیز در رشد اقتصاد خانواده نیز می پردازد.

۱. مفهوم شناسی

در هر پژوهشی نیاز است تا واژگان کلیدی و پرتکرار از نظر لغوی و اصطلاحی مورد واکاوی قرار گیرند تا هرگونه ابهام از نظر خواننده برطرف گردد.

۱-۱. زن

لغوی: مطلق فردی از افراد اناث خواه منکوحه باشد و خواه غیر منکوحه. (آندراج). مادینه انسان. بشر ماده. امراه. مقابل مرد. مقابل رجل^۱.

^۱ دهخدا، لغت نامه بر اساس حروف الفبا حرف ز، ج ۱۴، ص ۱۳۴۲.

اصطلاح قرآن: زن دارای کرامت و عزت است و به عنوان انسان در کنار مرد قرار گرفته و هیچ برتری و بهتری در گوهر انسانیت میان زن و مرد وجود ندارد.^۱

۱-۲. همسر

همسر در لغت به معنای برابر، عدیل، نظیر؛ شریک زندگی، هر یک از زن و شوهر را همسر گویند.^۲

۲- رفتارهای عاطفی زن در رشد فضائل اخلاقی همسر

یکی از رفتارهای زنان که سبب رشد فضائل اخلاقی همسر می‌شود؛ رفتار عاطفی آنان است. زنان با خوش‌زبانی، محبت کردن، دوری از زودرنجی، اظهار عشق و علاقه نسبت به همسر و ... می‌تواند در خانه امنیت و آرامش ایجاد کنند و مرد نیز با آرامش ایجاد شده، با اخلاق نیکو و پسندیده وارد منزل می‌شو. در زیر رفتارهای عاطفی زنان و تاثیر آن بر اخلاقیات مرد مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۱. خوش‌زبانی

زنان با خوش‌گفتاری، احترام به شوهر، بازگو نکردن عیوب مرد نزد دیگران حتی فرزندان، صدا زدن با نام نیک و ... می‌توانند علاوه بر شیرین کردن زندگی خود، در اخلاق مرد نیز تاثیر دارد. بد اخلاق‌ترین مرد نیز در برابر گفتار نیک زن دگرگون خواهد شد.^۳

خداوند در قرآن کریم فرمودند: «... وَ قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا...» و با مردم، به زبان خوش سخن بگویید...»^۴؛ «...فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا؛ ... پس با آنان سخنی نرم بگو».^۵

^۱ مقاله فلسفه خاص اسلام درباره حقوق خانوادگی، ۱۳۹۷/۰۲/۱۱. پورتال حوزه نت.

^۲ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۱۵، ص ۷۵۱.

^۳ حبیب نژاد، پیوند آسمانی، صص ۱۰۲-۱۰۱.

^۴ بقره: ۱۸۳.

^۵ اسراء: ۲۸.

نتیجه گیری

اخلاقیات و فضایل اخلاقی راه رسیدن به تکاملات معنوی و قرب الهی است. خانواده به عنوان برترین نهاد در اسلام شناخته شده است که مهمترین ارکان آن مرد و زن هستند. زن به عنوان اصلی ترین مقام در خانواده و الگوپذیری دیگر اعضا از او خواهد توانست به تمامی افراد این نهاد کمک شایانی کند تا در فضایل اخلاقی رشد کرده و به کمال مطلق برسند. پژوهش حاضر با توجه به مطالعات پیشین و منابع در دسترس به نتایجی دست یافته است از جمله:

- رفتارهای عاطفی که زن می تواند در رشد فضائل اخلاقی همسر خود تاثیر بگذارد از جمله رفتارهای عاطفی شامل خوش زبانی؛ که به سبب خوش گفتاری، صدا زدن نیکو همسر، سخنان جذاب دل همسران خود را نرم کنند؛ با محبت کردن زن به شوهر خود؛ می تواند خانه و خانواده را به آرامش برساند و بنیان خانواده را استحکام بخشد. زنان با دوری از زودرنجی می توانند شوهر را از خشم و عصبانیت دور سازند؛ همچنین حفظ آرامش توسط زنان می تواند آرامش روحی شوهر را نیز تامین سازد و با اظهار عشق و علاقه نیز انس و الفت را میان خودد بیشتر کنند و روابط پایدارتر گردد.
- رفتارهای اخلاقی در رشد فضائل اخلاقی همسر که با رفق و مدارای زن همراه است و شوهر هرگاه مرتکب اشتباهی شد به راحتی به همسر خود خواهد گفت. تواضع و فرمانبرداری زن سبب تکریم شوهر می گردد و نتیجه متقابلی نیز دارد. احترام به شوهر نیز سبب شفقت و همدلی نسبت به همدیگر خواهد شد و بدخلقی، اخم و خشم مرد تبدیل به مهربانی، محبت و خنده خواهد شد.
- اعمال زن در رشد اقتصاد خانواده که با کارهای هنری در منزل می توانند کمک خرج مردان باشند، قناعت که درست و به جا مصرف کردن است و پرهیز از تجمل گرایی که سبب بروز اسراف، چشم و هم چشمی خواهد شد.

منابع

❖ قرآن کریم

کتاب فارسی

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، ترجمه و متن کتاب من لایحضره الفقیه، مترجم، صدرالدین بلاغی، ج ۲، تهران: نشر صدوق، ۱۳۶۷ ش.
۲. احمدی، حبیب الله، فاطمه سلام الله علیها الگوی زندگی، قم: فاطیما، ۱۳۷۹ ش.
۳. اکبری، محمود، مهارت های زندگی، قم: فتیان، ۱۳۸۸ ش.
۴. انصاری، قدرت الله، احکام و حقوق کودکان در اسلام، ج ۱، قم: مرکز فقهی ائمه اطهار، ۱۳۹۱ ش.
۵. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، ترجمه محمد علی انصاری، تهران: امام عصر (عج)، چاپ دهم، ۱۳۹۵ ش.
۶. جمعی از نویسندگان، حضرت زهرا سلام الله علیها، قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت، ۱۳۹۰ ش.
۷. جوهری، شکیبا سادات، معماران تربیت، قم: دفتر عقل، ۱۳۸۷ ش.
۸. حائری، محمد حسن، آشنایی با اخلاق اسلامی، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۸۴ ش.
۹. حبیب نژاد، احمد، پیوند آسمانی، قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۱ ش.
۱۰. حق شناس، میرزا محمدمهدی، همسران ثقلینی، اصفهان: قائمیه، ۱۳۹۹ ش.
۱۱. دستغیب، عبدالحسین، گناهان کبیره، تهران: دفتر انتشارات اسلامی، چاپ بیست و یکم، ۱۳۸۷ ش.
۱۲. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۷ ش.
۱۳. رفیعی، ناصر، شناخت نامه حضرت خدیجه علیها السلام، قم: جامعه المصطفی، ۱۳۹۸ ش.
۱۴. صدری، مهدی، راز دلبری، قم: عطر یاس، ۱۳۸۹ ش.
۱۵. صفی یاری، مسعود، احکام و آداب معلمان و استادان، قم: نورالسجاد، ۱۳۸۹ ش.
۱۶. طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، ج ۷-۵، ترجمه: ناصر مکارم شیرازی و همکاران، تهران: رجا، ۱۳۶۷ ش.

۱۷. طبرسی، حسن بن فضل، ترجمه کتاب مکارم الاخلاق، مترجم: ابراهیم میر باقری، قم: انتشارات فرهانی، ۱۳۹۰ش.
۱۸. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضه الواعظین و بصیره المتعظین، مترجم: محمود مهدوی دامغانی، ج ۲، تهران: نشر نی، چاپ اول، ۱۳۶۶ش.
۱۹. محدثی، جواد، اخلاق: متن آموزش اخلاق فردی و اجتماعی، قم: نورالسجاد، ۱۳۹۲ش.
۲۰. محمودی الیگودرزی، امیرملک، راهنمای خانواده، تهران: منشور وحی، چاپ پنجاه و یکم، ۱۳۹۰ش.
۲۱. مطهری، مرتضی، آشنایی با علوم اسلامی، حکمت عملی، چاپ اول، تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۷۵ش.
۲۲. ———، فلسفه اخلاق، چاپ چهل و دوم، تهران: صدرا، ۱۳۹۵ش.
۲۳. مکارم شیرازی و همکاران، ناصر، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۱۱، تهران: دارالمکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ش.
۲۴. نادری، مهدی، سیمای سیاست در قرآن کریم بر اساس تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن کریم، ۱۳۹۲ش.

کتاب عربی

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، مترجم: سید احمد فهری، تهران: علمیه اسلامی، بی تا.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۰، بیروت، دارالحیاء التراث العربی، ۱۴۱۶ق.
۳. حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، مترجم: صادق حسن زاده، قم: آل علی علیه السلام، ۱۳۸۲ش.
۴. حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم: موسسه آل البيت علیهم السلام لاحیا التراث، ۱۴۱۶ق.
۵. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ القرآن، ترجمه و تحقیق غلامرضا حسینی، تهران: مکتبه المرتضویه لاحیاء آثار الجعفریه، ۱۳۸۳ش.
۶. طوسی، محمد ابن حسن، الامالی، دمشق: نشر دارالتقایه، ۱۴۱۴ق.
۷. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.
۸. ———، فروع کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳ش.

۹. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحارالانوار، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران: المکتبه الاسلامیه، ۱۳۷۳ ش.

۱۰. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۲-۱۴-۱۵، قم: موسسه آل البيت، ۱۳۶۶ ش.

مقالات

۱. غباری بنای، باقر، رابطه عفو و گذشت با میزان اضطراب در والدین کودکان استثنایی و عادی، فصلنامه علمی- پژوهشی روش شناسی علوم انسانی، دوره ۸، شماره ۳۱، مرداد ۱۳۸۸ ش.

سایت

۱. پورتال همیار عشق، چگونه به همسر خود محبت کنیم؟، ۱۲ آبان ۱۴۰۰.
۲. سلیمانی، فاطمه، چگونه با زودرنجی همسرمان مواجه شویم، خبرگزاری تسنیم، ۹ بهمن ۱۴۰۰.